

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Прус І.М.

студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЕМБРІОНА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасний світ неможливо уявити без прав людини, які засновані на принципах свободи, рівності, справедливості та носять універсальний характер. Особлива значущість прав людини в житті суспільства, у розвитку нормальних зв'язків і взаємодій між індивідуумами та соціальними групами, між особистістю та державою вимагає дослідження закономірностей цих явищ для координації та упорядкування суспільних відносин [8, с. 444]. Теорія прав людини ґрунтується на принципах, які історично сформовані, збагачені, вдосконалені у процесі розвитку, і є ціннісними орієнтирами сучасного світу. Прийняття світовим співтовариством міжнародних актів з прав людини внесло докорінні зміни в правосуб'єктність людини, яка стала суб'єктом не лише внутрішньодержавного, національного, але й міжнародного права [10].

Відповідно до міжнародного законодавства, усі особи, які проживають у державі-учасниці того чи іншого міжнародно-правового договору, отримують можливість користуватися правами, що ним передбачені, незалежно від ознак раси, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового чи іншого статусу [8, с. 444]. На національному рівні основні права людини закріплено в конституціях країн, де визначено різнобічні аспекти взаємовідносин між людиною і державою, між громадянином та певною суспільною системою, встановлено визначений обсяг благ і прав, забезпечити які повинна держава [10].

Прийнято вважати, що набір прав людини в національному законодавстві залежить від того, котру систему цінностей і пріоритетів сповідує суспільство. В Конституції України знайшов

відображення увесь спектр громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав та свобод людини та громадянина. В 1996 р. українське суспільство на конституційному рівні задекларувало основні права і свободи людини та громадянина, вперше відобразило в національному законодавстві перелік прав та свобод людини, котрий відповідає міжнародним стандартам із прав людини. Основний закон України закріплює на законодавчому рівні правову рівність. Визнаючи права і свободи людини невідчужуваними і непорушними (ст. 21), Конституція гарантує недоторканість прав і свобод, проголошує, що вони не можуть бути скасованими (ст. 22) [3]. Це означає, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до уже чинних, не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод людини та громадянина. У статті 9 Основного закону України проголошено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. А укладання міжнародних договорів, котрі суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Основного закону держави [3].

Право на життя належить до прав першого покоління, тобто прав громадянських і політичних, які утверджують ліберальні цінності. Вони були сформовані ще в процесі здійснення буржуазних революцій, а потім конкретизовані і поширені в практиці та законодавстві демократичних держав. Оскільки право на життя є першочерговою усіх інших прав, воно є абсолютною цінністю світової цивілізації [8, с. 444]. Усі інші права втрачають сенс і значення у випадку загибелі людини. По суті, усі права людини певним чином об'єднуються навколо стрижневого права на життя. Саме тому злочини проти життя та здоров'я особи є категорією особливо тяжких дій, що тягнуть за собою кримінальну відповідальність. В усі часи питання життя і здоров'я людини внаслідок своєї виняткової важливості викликали у суспільстві підвищений інтерес [8, с. 444]. Сьогодні загальновизнано, що серед природних, невід'ємних прав людини найголовнішими є право на життя та право здоров'я. Ці права у всьому світі знайшли декларування на найвищому правовому рівні – на рівні конституційних норм.

Право на життя регламентує стаття 27 Конституції України, яка встановлює: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань»

[3]. Отже, життя кожної людини в Україні визнається найпріоритетнішим благом. Саме з нього логічно виводяться усі інші права. Складовими елементами конституційного права на життя є міра поведінки людини та суб'єкта, який зобов'язаний гарантувати це право, тобто держави, суспільства, необмежена можливість користуватися цим правом, не порушуючи при цьому права інших, та можливість захисту таких непересічних цінностей як життя і здоров'я від протиправних посягань.

З правом на життя тісно пов'язані такі правові питання як: виникнення права на життя людини; правового статусу ембріону; особливостей реалізації права на життя дітей; аборту та ін. [8, с. 444]. Суб'єктивні права виникають у реально існуючого суб'єкта, а не у того, хто може з часом ним стати. Питання визначення початку життя людини є характерним і для української правової практики. Так, в правовому полі України відсутнє чітке визначення початку життя, тобто фактичного моменту, з якого ембріон вважається людиною. В Україні законодавчо заборонено штучне переривання вагітності у термін понад 22 тижні. Саме цей термін ми теоретично можемо розглядати як певний момент з якого ембріон, за українським законодавством може набувати правового статусу.

Проблема правового статусу ембріона для України є надзвичайно актуальною ще й через складну демографічну ситуацію, що склалася в нашій державі сьогодні. Концепція Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації на 2006-2015 роки», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2006 р. № 244 р, справедливо зазначає, що стійка тенденція до скорочення чисельності населення в Україні внаслідок зниження рівня народжуваності та підвищення рівня загальної смертності ставить під загрозу її майбутнє і робить проблему репродуктивного здоров'я загальнонаціональною [8, с. 444].

Відповідно до п. 1.4. «Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості», терміном «плід» позначено «внутрішньоутробний продукт зачаття, починаючи з повного 12-го тижня вагітності до вигнання / вилучення з організму матері». Таким чином, період життя людини з восьмого по дванадцятий тиждень на сьогодні немає правового визначення, оскільки не є ні періодом ембріону, ані періодом плоду людини [9].

Серед інших проблем, що існують у правовому полі України слід відзначити відсутність кримінальної відповідальності за репродуктивне клонування людини, недозволені та не етичні досліди з

використанням стовбурових клітин та ембріонів, а також ввезення і вивезення ембріонів людини. У ст. 4 Закону України «Про заборону репродуктивного клонування» від 14 грудня 2004 р. зазначено, що особи, винні у порушенні цього закону (тобто виконанні вищевказаних дій) несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність. Проте, наприклад в Особливій частині чинного Кримінального кодексу України відсутня кримінальна відповідальність за вищезгадані протиправні дії [8, с. 445]. Таким чином, можемо сказати, що українське правове поле потребує суттєвого доопрацювання в сфері як розвитку поняттєвого апарату, так і розробки відповідних законодавчих норм щодо захисту прав ненародженої дитини та визначення її правового статусу.

Список використаних джерел:

1. Загальна Декларація прав людини // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Конвенція ООН про права дитини // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.shtml
3. Конституція України : Прийнята на 5-тій сесії ВРУ 28 червня 1996 року. – К. : Юрінком, 2007.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11.
5. Закон України «Про заборону репродуктивного клонування» від 14 грудня 2004 р. – № 2231–IV // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi_bin/laws/main.cgi
6. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Інструкція про порядок проведення операції штучного переривання вагітності» від 20 травня 2006 р. № 508 // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi_bin/laws/main.cgi
7. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Інструкція з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості» від 29 березня 2006 р. № 179 // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi_bin/laws/main.cgi 112
8. Лапко Г. Проблеми визначення стадій незаконного проведення абортів / Г. Лапко // Держава і право. – 2006. – Вип. 33. – С. 443-447.
9. Дуфенюк О. М. Проблемні аспекти криміналізації діянь проти життя ембріона та плода людини // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://medicallaw.org.ua/uploads/media/02_107.pdf
10. Свитнев К. Н. Юридический статус эмбриона в международном праве (правоприменительная практика) // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://medadvocat.ru>